

Mirjami Männistö

Iida

Iida

© Mirjami Männistö

Ulkoasu: R. Penttinen
Kustantaja: Mediapinta, 2011

ISBN 978-952-235-320-7

1. luku

Iida oli torpparin tytär, kymmenlapsisen perheen kolmanneksi vanhin lapsi. Hän joutui jo neljän vuoden ikäisestä saakka hoitamaan pienempiä sisaruksiaan. Kiertokoulun käyntikin jäi sen vuoksi vähäiseksi, ja kansakouluun menosta ei ollut puhuttakaan. Lukemaan ja kirjoittamaan Iida sentään oppi, mitäpä sitä sen enempää tietoa torpparin lapsi tarvitsikaan. Näin siihen aikaan ajateltiin. Elettiin Venäjän vallan aikaa, 1900-luvun alkupuolta.

Koti oli köyhä ja niin ollen Iida, kuten muutkin sen ajan lapset, joutui jo nuorena hankkimaan itse elantonsa. Kymmenvuotiaana Iida meni naapuritaloon lapsenlikaksi. Siellä hänen oli hyvä olla, isäntäväki oli suvaitsevainen, eikä rasittanut tyttöä liialla työllä. Talon kaksi pikkutyttöä olivat Iidan paimennettavana. Pari vuotta hän sai siinä talossa olla ja sitten hänelle järjestyi toinen paikka, sekin oli lähellä kotia. Tässä talossa Iida jo joutui pikkupiian töihin ja oppi ruuanlaittoa ja muita taloustöitä. Hyvä hänen tässäkin talossa oli olla. Sunnuntaisin hän pääsi käymään kotona.

Rippikoulun Iida kävi tästä talosta käsin ja kaksi vuotta sen jälkeenkin hän oli siellä piikana. Kotikylässä, lähellä kotia, Iidan oli hyvä ja turvallinen varttua aikuisuutta kohti. Tytön ollessa noin seitsemäntoista ikäinen kaikki kuitenkin muuttui. Koko elämä sai uuden käänteen.

Iidan isä, Aukusti nimeltään, meni kauppalaan syysmarkkinoille. Siellä hän tapasi Joenpään kartanonherran, joka pestasi itselleen piikoja ja renkejä. Siihen aikaan oli tapana, että piit ja rengit pestataan aina vuodeksi kerrallaan työhön. Heillä oli viikon kestävä vapaa-aika joka syksy, jolloin he tekivät uuden sopimuksen saman talon isännän kanssa, tai vaihtoivat taloa.

Aukusti teki tyttärensä puolesta tämän tietämättä sopimuksen kartanonherran kanssa. Isä luuli tekevänsä hyvän työn, kun lupasi tyttärensä kartanoon piiiaksi. Hän ajatteli, että onhan hienoa päästä suureen kartanoon työhön pienten maalaistalojen sijasta.

– Voi isä, pitääkö minun nyt lähteä kauas kotoa? Saisin minä jatkaa edelleen Ojasen talossa oloanikin. Näin Iida koetti suostutella isäänsä perumaan kartanonherran kanssa tekemänsä kaupan. Tytön äitikään ei ollut tästä asiasta mielissään, mutta isän tahtoa oli toteltava.

Seuraavana sunnuntaina Aukusti kyyditsi hevosella tyttärensä Jokipään kartanoon. Matkaa sinne oli lähes kaksi peninkulmaa.

Kartanon päärakennus oli suuri, valkoiseksi rapattu kaksikerroksinen talo, kuin linna. Sitä ympäröi suuri puisto. Karjarakennukset, hevostallit, aitat ja muut rakennukset sijaitsivat puiston takaosassa. Siellä aittarivin päässä oli myös pehtorin eli tilanhoitajan talo. Muonamiesten pirtit ja työväestön asuintuvat olivat vähän etäämmällä. Olihan siellä vielä karjankon perheen käytössä oleva talokin. Kartano ympäristöineen oli kuin pieni oma kylänsä, myllyineen ja sahoineen.

Iidan työpaikka oli suuri keittiö. Hänestä tuli aluksi emännöitsijän käskyläinen, joka paikkaan juokseva pikkupiika. Iida oli nöyrä ja oppivainen. Vähitellen hänestä tuli kokin apulainen ja herrasväelle ruuan tarjoileva sisäkön apulainen.

Iida sai vuoteen paikan suuresta tuvasta yhdessä toisten piikojen kanssa. Viereisessä tuvassa nukkuivat rengit. Kartanon palveluskuntaan kuului sisäpiikoja, keittiöpiikoja, karjapiikoja sekä useita renkejä. Kaikki he ruokailivat keittiön vieressä sijaitsevassa ruokatuovassa.

Pehtorin perheellä oli oma taloutensa, samoin karjakolla.

Herrasväki, kartanon herra, rouva ja kolme lasta ruokailivat ruokasalissa. He elivät erillään keittiöpuolen tiloista hienoissa saleissaan ja kammareissaan. Ei edes rouva käynyt

keittiössä, hän toimitti asiansa, moitteet tai kiitokset, palvelijoille sisäkön välityksellä.

Syksystä aina kevätkesään saakka asiat sujuivat hyvin. Vaikka työpäivät olivat raskaita ja pitkiä, silti Ida nautti työstään. Yhden Anna-nimisen piian kanssa Iidasta tuli sydänytävä. Kaikki vapaa-aikansa he viettivät yhdessä ja heillä oli nuorten tyttöjen tapaan hauskaa keskenään. Joskus tyttöjen seuraan liittyi renkipoika Toivo. Iida ihastui tähän pitkään komeaan poikaan, eikä Toivokaan aivan kylmäksi jäänyt Iidan lähellä ollessaan. Mitään seurustelua heidän yhdessäolonsa ei kuitenkaan ollut. Kolmisin he liikkuiivat iltaisin kartanon puistossa ja menivät toisinaan mukaan renkituvassa järjestettyihin salaisiin nurkkatansseihin. Viatonta nuorten hauskanpitoa se oli, ja puoleenyöhön mennessä täytyi mennä nukkumaan, koska aamulla piti olla jo kuudelta valmiina päivän töihin.

Kerran kuukaudessa Iida sai sunnuntain vapaaksi ja olisi silloin voinut käydä kotonaan. Se oli kuitenkin pitkän matkan vuoksi mahdotonta. Pari kertaa Iida tapasi talven aikana isänsä. Tämä poikkesi tyttärtään katsomaan saman tien, kun ajeli kartanon ohi kauppalaan tekemällään matkalla. Ei siinä paljokaan keritty jutella, kun Iidan täytyi tehdä työtään keittiössä. Näistä lyhyistä tapaamisista isälle jäi sellainen mielikuva, että Iida viihtyy uudessa paikassaan, eikä kaipaa kotikyläänsä.

– Kyllä se meidän likka siellä kartanossa pärjää, hyvällä siellä on olla. Näin Aukusti lohdutteli vaimoaan, joka kaipasi kaukana olevaa tyttärtään.

Joskus harvoin Iida kirjoitti kotiväelleen ja sai pikkusiskonsa kirjoittaman vastauskirjeen. Vanhemmista kumpikaan ei osannut kirjoittaa, lukemaan he sentään olivat oppineet.

Muutaman kerran Iida kävi vapaapäivinänsä pehtorin talossa, siellä kun oli hänen ikäisiään nuoria. Pehtorin lapset kävivät koulua läheisessä kauppalassa, mutta tulivat sunnuntain viettoon kotiinsa. Pehtori ja hänen vaimonsa olivat ystävällisiä ja Iidan mielestä oli mukavaa tavata muitakin ihmisiä, kuin niitä keittiöllä työskenteleviä piikoja.

Pehtori eli tilanhoitaja vastasi koko kartanon suurista viljelyksistä, metsistä ja satapäisen karjan hoidosta. Hänen alaisinaan työskenteli karjako apulaisineen sekä useita renkejä. Vain talouspuoli keittiöineen oli emännöitsijän ”valtakuntaa”.

Pehtori neuvotteli tilanhoidosta kartanoherran kanssa, mutta hän sai melko vapaat kädet hoitaa asioita parhaansa mukaan. Herra ja rouva eivät juurikaan osallistuneet tilan hoitoon. He keskittyivät vain juhlimiseen, vieraskutsuihin jne. Lapsia varten olivat lastenhoitajat ja sisäkkö hoiti jokapäiväiset askareet piikojen avulla koko kahden kerroksen asuintiloissa.

Talven mittaan Iida keittiötöittensä lomassa tarjoili herrasväelle ruuan sisätiloihin. Herran katse viipyi usein nuoren sorjan neidon kapealla uumalla ja herttaisissa kasvoissa. Kevään kuluessa herran katseet muuttuivat himokkaiksi, Iidan sitä kuitenkaan huomaamatta. Rouva sen kyllä huomasi, samoin rouvan sisar, joka eli heidän kodissaan. Huhuiltiin sisaren olevan kartanoherran jalkavaimo!

Juuruttiin jopa sellaistaikin, että rouva olisi pyytänyt sisartaan kartanoon asumaan, koska oli kyllästynyt miehensä liian aktiivisiin usein kovin rajuihin sänkyhommiin. Hänellä oli ollut useita keskenmenoja ja kolme vaikeaa synnytystä, hän ei halunnut enää tulla raskaaksi. Sisar oli jo sen verran iällä, ettei raskaaksi tulosta ollut pelkoa. Näin tuo sisar sai rouvan paikan sänkykamarissa. Tuo vanhempi nainen ei kuitenkaan pystynyt täysin tyydyttämään herran himoja, vaan hänen tiedettiin käyvän usein läheisen kaupungin porttojen luona.

Keväällä tuo jo keski-ikään yltänyt mies villiintyi aivan kuin nuoret sonnimullikat päästessään laitumelle. Hän alkoi ahdistella piikoja. Rouva sekä hänen sisarensa tiedostivat tuollaisen käytöksen olevan epänormaalia, jopa sairaalloista. He kuitenkin menivät mukaan tuohon irvokkaaseen leikkiin kaiketi oman rauhansa varmistamiseksi.

Maalaisoloissa oli tapana, että piiat ja rengit, jopa talojen

omat nuoretkin, siirtyivät kesän ajaksi nukkumaan aittoihin. Näin tehtiin kartanossakin. Rouva, sisar ja ehkä emäntäpiikkin olivat nyt juonessa mukana ja järjestelivät piikojen nukkumapaikkoja. Yksinäiseen, kauempana pihanpiiristä sijaitsevaan aitaan sijoitettiin kaunein, parhaaksi katsottu tyttö herran tarpeita varten. Sinne oli lyhyt oikopolku ja sitä herra käyttikin usein aamuyön tunteina. Mitä tästä seurasi, senhän tietää, joka kesä ainakin yksi piika tuli raskaaksi. Tytön tie päättyi kuppari-Hilman kynsiin. Täällä äpärän alusta päästiin eroon, mutta sattuiapa niinkin, että tyttökin heitti henkensä.

Nämä kammottavat asiat tulivat totta kai Kustaa-pehtorinkin tietoon. Tämä rehti, kaikin puolin kunnollinen perheenisä, ja isännälleen uskollinen mies oli ristiriitaisessa tilanteessa. Mitä hän olisikaan voinut tehdä asian eteen? Ei hän voinut ohjata isäntäänsä oikealle tielle, ei neuvoa itseään ylempiävoista, eikä ilmiantaa edes näitä rikokseen syyäitä. Olihan tuollainen sikiönlähdetyt jota tuo Hilma teki, tuomittava teko. Monta unetonta yötä Kustaa vietti, miettien keinoa asioitten korjaamiseksi. Hän keskusteli vaimonsa kanssa ja yhdessä he päättivät yrittää suojella ainakin omia tyttöjään tuolta ihmispedolta ja naisten juonittelulta. Heidän kaksi toisella kymmenellä olevaa tytärtään lähetettiin sukulaisten luokse kauppaan käymään koulua.

– Ei minun omatuntoni tuosta omien lastemme pois lähettämisestä juuri rauhoittunut, sano mitä minä teen. Menenkö papin vai nimismiehen luokse kertomaan, puheli Kustaa vaimolleen yön pitkinä tunteina. Hän tiesi, että joka kesä ainakin yksi tyttö tuli raiskatuksi ja raskaaksikin. Ja mikä pahinta, juuri hän joutuisi kускаamaan tuon tytön sen puoskarin kynsiin. Tuollaiseen salaiseen kyyditsemiseen hän oli joutunut jo monta kertaa.

Kenenkään puheille ei Kustaa kuitenkaan mennyt. Ilmianon seurauksena olisi oma työpaikka ja perheen elanto varmasti päättynyt. Yhdessä nyt yritettiin keksiä keinot piikatytöjen auttamiseksi. Kustaa päätti, ettei hän vie enää yhtäkään

tyttöä Hilman käsittelyyn, vaan yrittää järjestää salaa tuolle onnettomalle asuinpaikan muualle. Hän uskoi onnistuvansa tässä asiassa, olihan hänellä kartanon torppareitten keskuudessa jonkinlaista arvovaltaa. Kartanolla oli parikymmentä torppaa, osa kaukanakin emätalosta, sinne kauas hän veisi tytön, jos sellainen vielä tarpeelliseksi tulisi.

Iida oli seuraava kartanonherran uhri, vaikkei hän sitä keväällä aittaan muuttaessaan tiennytkään.

2. luku

Iida oli oikeastaan iloinen siitä, kun sai yksinäisen aitan omaksi nukkumapaikakseen. Olisihan hän Annan kanssa halunnut samaan aitaan, mutta kun se ei sopinut emäntäpiian järjestylihin, niin hyvä näin, ajatteli tyttö. Täällä yksinäisyydessä hän sai rauhassa haaveilla nuoren tytön tapaan pojista, tulevasta omasta kodistaan, jopa lapsistaan. Siitä tutuksi tulleesta Toivo-rengistä Iida monesti haaveili ja uskalsipa toivoakin, että poika tulisi illalla aitaan.

Iida oli pian 18 vuotta täyttävä iloinen, elämänmyönteinen, kauniin varren ja ulkomuodon omaava neitonen. Elämä ja hyvä tulevaisuus näytti olevan edessäpäin tällä aikuisuuden kynnyksellä olevalla viattomalla tytöllä. Haaveet eivät kuitenkaan koskaan päässeet toteutumaan.

Iidan nuoruus päättyi sinä alkukesänä. Se loppui, ennen kuin oli päässyt vielä täyteen kukkaansa. Kaikki mitä tytöllä oli, viattomuus, omanarvontunto ja usko ihmisyyteen, kaikki se tallattiin lokaan. Hänestä tuli ahdistettu, hyväksikäytetty, alistettu ja raiskattu. Kaiken lisäksi vielä aviotonta lasta kantava, ja sen vuoksi häpeään tuomittu nainen.

Kului muutama haaveiden täyttämä ilta ja yö, kunnes eräänä aamuyönä Iida heräsi aitan portaitten narinaan ja oven kolinaan. Tässä aitassa ei ollut sisäpuolella hakaa, jolla oven olisi saanut lukittua. Hetken Iida jo kerkisi ajatella, että toivomansa renki sieltä tulee häntä herättelemään, luullen jo aamun koittaneen. Mutta mitä kummaa, kartanonherrahan siinä seisoi oviaukossa!

Iida tietysti pelästyi kauheasti ajatellen jotain pahaa tapahtuneen, kun hänet näin herätetään kesken yön. Herra kuitenkin rauhoitteli tyttöä lipevin sanoin ja kielsi häntä huutamasta.

Tänä, eikä vielä seuraavanakaan käyntikertana hän ei ryhtynyt itse asiaan, vaan hempeillä sanankäänteillä ja hyväilyllä koetti saada tyttöä mieltymään itseensä.

Herra oli päättänyt tämän tytön kanssa toimia toisin kuin ennen. Hän oli kai jollakin tapaa jopa ihastunut tuohon suloiseen neitoon, ja päättänyt suostutella tyttöä antautumaan hänelle vapaaehtoisesti. Hän ikään kuin kokeili, onko hänessä vielä naiseen tehoavaa viehätysvoimaa. Iidaa kuitenkin nuo lähentelyt inhottivat ja hän rimpuili kynsin hampain vastaan. Kolmannen kerran tullessaan herra ei enää saanut hillittyä himoansa, vaan väkivaltaa käyttäen raiskasi tuon avuttoman tytön.

Iida katui, miksi hän ei kohta herran ensivierailun jälkeen lähtenyt pakoon. Mutta minne hän olisi mennyt, koti oli kaukana, miten sinne olisi yöllä lähtenyt pitkälle metsätaipaleelle. Mitä hän olisikaan pakonsa syyksi sanonut, olisivatko kotona edes uskoneet hänen sanojaan. Ei hän rohjennut Annalle tai kenellekään muulle asiaa ilmaista, kuinka nyt kartanonherra vastaan voisi puhua. Herra oli moneen kertaan varoittanut, ettei saa puhua asiasta muille.

Ei miehen vierailu suinkaan pariin kolmeen kertaan jäänyt, vaan sitä jatkui viikkokaudet. Mitä siitä seurasi, senhän voi arvata.

Iida tunsu itsensä huonovointiseksi, arvellen syyksi valvottuja ja huonosti nukuttuja öitä. Hän muuttui myös araksi ja vähäpuheiseksi, kuin unessa hän liikkui omine ajatuksineen. Anna ihmetteli:

– Mikä sinua ystävä hyvä vaivaa, oletko sairas, vai miksi olet muuttunut erilaiseksi. Et enää halua olla minun seurasani, etkä ole käynyt pehtorin talossakaan sunnuntaisin. Siellä aitassasi vaan oleskelet vapaa-aikanasi, vaikka on kaunis kesä. Mitäpä Iida tähän olisi osannut vastata, hän oli haluton puhumaan omista asioistaan ja koko elämä tuntui vaikealta.

Iida oli jo useana aamuna voinut pahoin, oksentanutkin. Siten eräänä aamuna mennessään keittiörakennusta kohti, Ii-

dan täytyi pysähtyä. Häntä huimasi ja tuli kova oksennuskoh-
taus. Hän nojasi puiston koivuun, ja juuri silloin sattui rouva
katsomaan ikkunasta ulos nähden tytön oksentavan. Rouva
riensi paikalle ennen kuin Iida kerkisi keittiön ovelle.

– Vai tuollaiseen tilaan sinä tyttö olet itsesi saattanut, hä-
peisit edes. Nyt lähdet siitä paikasta takaisin aittaasi, kokoat
vaatteesi ja jätät odottamaan Kustaa-pehtoria. Sinun on läh-
dettävä heti tästä talosta, ei täällä ruveta äpäröitä hoitamaan.
Pehtori vie sinut kuppari-Hilman luokse, hänellä on keinot
millä päästään eroon leikkien seurauksista. Muista sitten pi-
tää suusi kiinni Hilman touhuista ja näistä muistakin asioista,
taikka sinun käy huonosti. Muista se! Samassa rouva työnsi
Iidan esiliinan taskuun jotain, joka osoittautui myöhemmin
setelinipuksi. Se oli tarkoitettu tuolle Hilmalle vaivan palkak-
si.

Aivan typertyneenä Iida juoksi aitalleen, hän ei käsittänyt
mitä rouva oli tarkoittanut äpärällä, mitä se häneen kuuluisi?
Ei hän myöskään mistään leikeistä tiennyt, hänen elämänsä
oli viikkokaudet ollut kaikkea muuta kuin leikkimistä. Kup-
parin tykö meno tuntui ihan hassulta, mitä tämä kaikki mer-
kitsikään, sitä tyttö mietti?

Kustaa sai piian välityksellä käskyn lähteä heti rouvan
puheille. Siellä Kustaa sai määräyksen tuolle kammottavalle
matkalle menosta. Senkin hän kuuli kuka piika nyt oli lähtö-
vuorossa ja sitä hän kauhistui, että Iidalle oli näin käynyt. Hän
oli päättänyt, ettei enää kuskaa ketään Hilman luokse, eikä
vienytäkään.

– Tule vaan nopeasti alas sieltä aitanparvesta, äläkä yh-
tään pelkää, minä vien sinut turvaan. Ota vaan kaikki tavarasi
mukaan, ei sinulla ole enää paluuta tähän kartanoon ja hyvä
niin. Onko sinulla mukana se esiliina jonka taskuun rouva
tietääkseni laittoi rahaa? Näin Kustaa huuteli pelokkaalle Ii-
dalle: – Kunhan päästään kartanon porttien ulkopuolelle, niin
sitten vasta puhutaan tarkemmin. Nyt meidän on kiirehdittä-
vä, ettei kukaan huomaa mihin päin me lähemme. Tule jo,

meillä on pitkä matka edessämme. Puoliväkisin Kustaa nosti vastaan hangoittelevan, kauhun valtaaman tytön rattaille ja niin pakomatka alkoi.

Portilla Kustaa päätti, että ehkä on turvallisempi mennä vähän matkaa Hilman mökin suuntaan, jos joku sattuu huomaamaan heidän matkantekonsa. Vasta muutaman kilometrin ajettuaan Kustaa kääntyi sivutielle, joka vei aivan toisaalle päin kuin missä Hilman mökki sijaitsi.

Täällä jo kaukana kartanosta Kustaa alkoi puhua ja selostaa matkan päämäärää.

– Voi sinua tyttöparkaa, sinähän ihan väriset pelosta ja pahasta olostä, en saanut sinua suojeltua siltä raakalaiselta, vaikka tarkoitukseni olikin. Ota nyt ensiksi tämä vaimoni valmistama lääkejuoma jota hän on aina käyttänyt odottaessaan pienokaista. Se voimistaa sinua ja rauhoittaa, saatat vaikka nukahtaa sinne heinäsäkkien päälle. Niin kuin sanoin, meillä on pitkä matka edessä. En minä sinua Hilman räkkättäväksi vie, omaan kotiisi minä sinut kyyditsen.

– Ei, en minä uskalla kotiin mennä, tuottaisin vain häpeää heille, jos se rouvan sanoma on tosi, että äpärrää odotan, huu-dahti tyttö.

Kustaa jatkoi: – Kalpeudestasi ja huonovointisuudestasi päätellen sinä tosiaan olet pieniinpäin. Häpeänähän sitä pidetään, aviottoman lapsen saantia, mutta sinun tapauksessasi et kaikei ole vähäisessäkään määrin syyllinen. Minä puolustan kaikin keinoin sinua vanhempiesi edessä. En kuitenkaan aio paljastaa sen teon tekijää, vaikka toisaalta mieleni tekisi. Katson vaikenemisen siitä parhaaksi sinulle ja minulle. Olenhan minä osittain tietoinen herran metkuista ja rouvan osallistumisesta niihin, mutta en minä voi todistaa nähneeni mitään. Kuppari-Hilman luokse olen rouvan pakottamana piikoja kyydinnyt ja myöhemmin kuullut heidän kovasta kohtalostaan. Kaksi tyttöä on kuulemma Hilman kourissa heittänyt henkensä ja yksi pakenemaan päässyt on hypännyt kosken kuohuihin. Näistä järkyttävistä asioista nyt sinulle kerron, että

tietäisit mistä olen sinut pelastanut. Kartanon herran kanssa ja yksinäänkin olen kulkenut paljon torpparien ja alustalaisten mökeissä hoitaen asioita puolin ja toisin. Minua arvostetaan, jopa kunnioitetaan näillä main kartanon edustajana. Olen varma, että vanhempiesi kanssa päästään sopimukseen sinun turvapaikastasi. Turvaa sinä nyt todella tarvitset ja hyvää hoitoa ja kohtelua, että jaksat raskaan taakkasi kantaa. Onhan pieneenä apuna se rouvan antama rahasumma, joka ei nyt päätynyt-kään Hilmalle, vaan jäi omiin tarpeisiisi kotonasi.

Lempeästi Kustaa puheli tuolle onnettomalle tytölle, joka vähitellen rauhoittui ja loppumatkalla nukahtikin rattaitten tasisen keinunnan myötä.

Parin peninkulman matka oli takanapäin ja päästiin Iidan kotipihaan. Kustaa meni edeltäpäin sisälle puhumaan miksi oli Iidan kotiin tuonut, tytön jäädessä pelokkaana rattaille. Kohta äiti juoksi vastaanottamaan tytärtään, eikä moitteen sanaa tullut hänen suustaan. Hyvin oli Kustaa osannut selittää tämän vaikean asian. Sisällä olevan isän kanssa Kustaa kävi kiivaan väittelyn, mutta lopulta isäkin rauhoittui ja lupasi kohdella tytärtään hyvin.

Äiti talutti pelosta värisevän Iidan kuistin eteen, johon päästyään tämä pyörtyi. Heikotus, pelko, äärimmäinen jännitys ja kauheitten öiden muistot saivat kai sen aikaan. Nyt päästyään kotipihaan jännitys laukesi tällä tavalla. Pehtori kantoi vanhempien avustamana tajuttoman tytön tuvan sänkyyn. Kustaa odotteli Iidan heräämistä ennen kuin lähti kotimatkalle. Siinä odotellessaan hän vielä moneen kertaan kehotti hoitamaan tyttöä hyvin ja lupasi, jos mahdollista, poiketa joskus katsomaan. Hän sanoi vaimonsa kanssa olevansa kiinnostunut ja huolissaan tämän tytön elämästä. Tyttö oli tullut talven ja kevään aikana heille tutuksi vieraillessaan heidän kodissaan sunnuntaisin Anna-nimisen piikatytön kanssa.

Rouvan tietoon tuli syksyllä Iidan karkumatka, jonka vaiheita Kustaa joutui selittämään moneen kertaan, kuitenkin paljastamatta tytön olinpaikkaa. Kävi nimittäin niin, että Hil-

ma tuli kartanoon kyselemään rouvalta, miksi yhtään piikaa ei ollut tuotu hänen luokseen. Oli kai huolestunut, kun rahantulo keskeytyi.

3. luku

Viimeisten vuosien aikana oli Iidan kotitorpan toimeentulo jonkin verran parantunut. Ei siinä yksi suu enää suurta lovea toimeentuloon tehnyt. Ja olihan monta lasta jo Iidan jälkeenkäin lähtenyt maailmalle ansioon. Hyvin siis Iida sopi joukon jatkoksi.

Useita päiviä Iida lepäili kotiintulonsa jälkeen ja oli kuin muissa maailmoissa omien ajatustensa kanssa. Vanhemmat antoivat hänen olla rauhassa, sen enempiä kyselemättä. He pelkäsivät Iidan mielialan puolesta, peläten tytön menettäneen järkensä järkyttävien kokemusten seurauksena.

Vähitellen, viikkojen kuluessa, Iida virkistyi ja rupesi autamaan äitiään tämän moninaisissa askareissa, ja kävi apuhommissa naapuritalossakin. Päivät sujuivat työn merkeissä kohtalaisesti, mutta yöt olivat kauhujen täyttämiä. Iida näki joka yö kauheita painajaisunia huutaen apuun milloin Toivoa, milloin Annaa. Välillä hän huusi suureen ääneen: – Herra älkää, älkää, sattuu kovin.

Äiti nukkui tyttärensä vieressä, hänestä kiinni pitäen, yrittäen rauhoittaa tätä. Iidan äiti mietti, mitä tyttö tarkoittaa herralla joka satutti. Lopulta hän päätteli Iidan tarkoittavan kartanonherraa ja oli kauhuissaan havainnostaan. Mutta kuka oli se Toivo jota Iida pyysi unissaan apuun, sitä äiti ei osannut arvata. Äiti yritti varovasti kysellä, kuka oli tuon tulevan lapsen isä, mutta silloin Iida rupesi värisemään ja itkemään, eikä sanonut halaistua sanaa, ja niin äiti jätti kyselemisen sikseen.

Kylän väki kuiskutteli keskenään ja arvaili Iidan kotiinpaluun syytä. Pian se kuitenkin selvisi, tytön on käynyt hullusti. – Kukahan sen on paksuksi pukannut, joku renki varmaan, arvelivat kylän akat.

Iida ei edelleenkään edes äidilleen paljastanut tulevan lapsensa isää. Vähitellen äiti lakkasi utelemasta, koska se asia näytti olevan kovin arka asia Iidalle. Isä oli edelleen nyreä Iidaa kohtaan, vaikka ei avoimesti moittinutkaan tytärtään. Isä Aukustin mieltä painoi se, kun hän oli tavallaan ”myynyt” tytön sinne kauas kartanoon ja noin siinä oli käynyt. Hän syytti itseään, vaikka ei tiennytkään teon tekijää. Vasta kevään korvalla Aukusti päästi tunteensa valloilleen ja itkien kertoi katuvansa sitä, että oli vienyt tyttärensä pahaan paikkaan. Näin isän ja tyttären välit tulivat kuntoon.

Maaliskuun lopulla Iida synnytti komean poikavauvan. Vielä kotona olevat Iidan nuoremmat sisaret olivat innoissaan, kun saivat pienen hoidettavan. Myös äiti ja isä olivat mielissään, kun taloon tuli taas pienokainen, omia lapsia kun ei enää siunaantunut. Naapurit paheksuivat Iidaa ja hänen aviotonta lastaan, mutta lopettivat sen kun Aukusti sanoi: – Kyllä meillä yhdelle lapselle vielä sijaa on, lakatkaa huolehtimasta siitä asiasta. Niin poika sitten eleli ensimmäiset kuukautensa ikään kuin torpan nuorimpana lapsena, kaikkien rakastamana.

Oli suorastaan ihme, että Iida kykeni heti rakastamaan lastaan täydestä sydämestään tämän alkuun saattamisen kauheudesta huolimatta. Nähtyään ensi kertaa tämän avuttoman, ihanan lapsen, hän ei hetkeään ajatellut kuka oli sen isä. Lapsi oli yksinomaan hänen lapsensa, hänen aikaansaamansa, ei kenenkään muun. Joskus katseltuaan poikaa, Iida oli näkevinään tässä ihastuksensa kohteen Toivo-rengin piirteitä. Samanlainen tumma tukka ja pystynenä pojalla oli kuin tuolla Toivollakin. No eihän Toivon osuus lapseen ollut mahdollista. Ei pelkistä ihailevista silmäyksistä tai hellistä käden koskuksesta voi lapsi alkuaan saada. Sen Iida tietenkin järjellään käsitti, mutta haaveilla kai oli lupa.

Kevät muuttui kesäksi, poika varttui. Lapsi oli saanut Iidan toivomuksesta nimen Onni, vaikka vanhemmat vähän ni-